

Časopis za kritiko znanosti.
recenzija objavljena v drugi številki leta 2006, (224)

Marta Gregorčič

Pemišljeno napredovanje védenja je v neskončnost ponavljano pohabljanje

RENCIÈRE, JACQUES. *Nevedni učitelj: Pet lekcij o intelektualni emancipaciji*. Zavod En-Knap. Zbirka Prehodi. Ljubljana, 2005.

Na svetu ni človeka, ki se ni česa naučil sam in brez učitelja razlagalca. To je naše edino lastno izkustvo, ki ga imamo vsi, pa vendar ne pomislimo, da bi to uporabili pri izobraževanju drugih. To je univerzalno izobraževanje, medtem ko je pemišljeno napredovanje védenja v neskončnost ponavljano pohabljanje.

Univerzalno izobraževanje se ne bo prijelo, je poudaril utemeljitelj Joseph Jacotot, vendar je dodal, da prav tako ne bo izginilo. Težko se je namreč pomeriti z močjo intelektualne revolucije, kakršno pomeni in predstavlja univerzalno (ali katero drugo alternativno ali radikalno) izobraževanje, ki ne revolucionira le izobraževalnega sistema, pač pa človekovo lastno politiko življenja, boja in ustvarjanja.

Ustvarjalnost delovanja francoskega radikalnega pedagoga Josepha Jacotota, ki je med leti 1818 in 1830 z metodo *univerzalnega poučevanja* ali *intelektualne emancipacije* zavrgel vse principe, prakse in metode vednosti, ki so se – pred in po tem – sedimentirale v kapitalistične izobraževalne sisteme, nam v delu *Nevedni učitelj* (ki je prvič izšlo leta 1987) izvrstno predstavlja član Althusserjeve šole in teoretik s področja politične filozofije, filozofije zgodovine in estetike – Jacques Rancièr. Z izjemnim občutkom za Jacototovo ustvarjanje, poznavanjem njegovega življenja in raznovrstnih vidikov družbeno-političnega in individualnega udejstvovanja nas Rancièr sooči z neposrednostjo vprašanja, ki ga je škandalozno odprl in elegantno razrešil Jacotot: šolstvo in kapitalistična razmerja so še kako povezani in osrednjega pomena za ohranjanje neenakosti in odvisnost, pa naj gre za družbo po francoski revoluciji ali za sodobna prekarna razmerja znotraj kapitalizma. Rancièr z intelektualno pustolovščino Jacotota in prehajanjem ideološke potrebe po samoumevni neenakosti prehaja tudi epistemologijo pedagogike.

Nevedni učitelj ni le interpretacija Jacototovega življenja in njegove logike, ki podvomi o celotnem pedagoškem sistemu, kot se v spremni besedi zapiše Marini Gržinić, pač pa gre za »dokončano knjigo«, ki jo, če povzemamo Jacotota po Rancièrju, primemo v roke in od začetka do konca preletimo s pogledom ... in nič ni treba razumeti ... vse je v knjigi ... samo pripovedovati jo je treba – obliko vsakega znaka, pustolovščino vsakega stavka ... in napredujemo kakor otroci, na slepo, ugibajoče. Skozi izkušnjo otroka, učenjaka in revolucionarja se bo metoda *naključja* lahko uresničila v praksi za vse študentke in študente, ki bodo imeli voljo – lastno željo in ozavedanje nujnosti položaja.

Plemenita skrb, da bi pravilno razlagali, da bi bili razumljeni, da bi nas razumeli – zaustavlja gibanje uma in vzpostavi rez med tipajočo živaljo in izobraženim gospodičem, med zdravo pametjo in učenostjo. Takoj ko se vzpostavi dualnost vednosti – kot vednost in nevednost – se lahko začne uresničevati proces poneumljanja. Krog nemoči je delovanje družbenega sveta, ki se napaja v razliki med nevednostjo in učenostjo. Zato je tako zakoreninjen pedagoški mit, ki

pozna dve vrsti inteligence – podrejeno in nadrejeno. Prva beleži, tako da sledi naključnosti zaznav, ohranja v spominu, se interpretira in ponavlja v izkustvu, v ozkem krogu navad in potreb; druga pozna stvari prek njihovih razlogov, ravna na osnovi metode, od enostavnega h kompleksnemu, od dela k celoti. Slednja omogoča učitelju, da prenaša svoja znanja, tako da jih prilagaja intelektualnim sposobnostim učenca in preverja, ali je učenec dobro razumel, kar se je naučil.

Tako nekako lahko parafraziramo eno temeljnih izhodišč univerzalnega izobraževanja francoskega pedagoga Jacotota, sicer umnega človeka, slovitega učenjaka in vrlega družinskega očeta, ki je zblaznel samo zato, ker ni znal holandščine. Kmalu po francoski revoluciji mu je uspelo prav z nevednostjo mit pedagogike obrniti na glavo: načelo razlaganja ni načelo izobraževanja, pač pa načelo poneumljanja. Kajti kdor poučuje, ne da bi emancipiral, poneumlja, kdor pa emancipira, pa ne rabi skrbeti, kaj se mora naučiti emancipirajoči – naučil se bo, kar bo želel, morda nič.

Jacotova metoda je prevajanje ustvarjanja radikalnega brazilskega pedagoga Paula Freireja (in obratno), ki je na podoben način kot Jacotot opismenjeval revne staroselce na brazilskem podeželju stoletje za Jacototom. Freire je najbolj znan po delu *Pedagogika zatiranih* (1972), ki ljudi nagovarja k ozavedanju (*conscientized*) njihove zatrtosti in transformiranju države v praksi (*praxis*), ter vplivnih metodah poučevanja, s katerimi je mimogrede opismenil revne staroselce iz brazilskega podeželja. Koncepta ozavedanja in prakse sta osrednja za pedagogiko upanja. Drugi korak, ki presega izobraževanje, pa je permanentno osvobajanje družbenega delovanja. Freire je namreč dokazal, da lahko vsak odrasel nepismen človek začne brati v 40 urah, vendar le, če prve besede, ki jih razvozlja, vsebujejo njemu lasten političen (emancipatoričen) pomen. Ključ njegovega uspešnega opismenjanja je bil v iskanju pojmov in besed, ki so bile za nepismene politično najbolj osvobajajoče. Zato je sodelavce vzpodbujal k iskanju tovrstnih besed na terenu – med skupnostmi brazilskega nepismenega, revnega podeželja. Freirove metode so prevod Jacototovih (in obratno): metoda enakosti, metoda naključja, intelektualna emancipacija, univerzalno poučevanje ...

Zgodovina šolstva in kapitalistične družbe se za Rancièrja še nista zgodili, da bi ju lahko varno zabeležili in vložili na knjižne police – nasprotno – zgodovino moramo šele izbojevati. S pomočjo Jacotota iz nas izganja sokratizem, izpolnjeno obliko poneumljanja ter vzpodbuja umetnost nevednega izpraševalca, ki intelektualno moč napaja v enakosti inteligenc, v govorjenju o svojih delih, da bi se emancipiral/a. Samo človek lahko emancipira človeka in samo individuum je lahko umen, in to samo na osnovi lastnega uma. Podobno kot je Jacotot za uspešnost univerzalnega izobraževanja potreboval metodo izenačevanja, je Freire z vzpostavljanjem horizontalnih razmerij dosegel, da so nepismeni postali deli raziskovalnega in emancipatoričnega procesa, še preden so to zares ozavestili. Tako *Nevedni učitelj* kot *Pedagogika zatiranih* sta samo dve dokončani knjigi, ki nam pomagata prevajati osredotočanje na našo lastno kritično zavest, s čimer laže prepoznavamo zveze med našimi individualnimi problemi in izkušnjami ter socialnim kontekstom, v katerega smo vpeti.